

Otvoren svakog dana od 10 do 12 sati.

Zadaški Arheološki muzej jedna je od najstarijih ustanova ove vrsti u FNRJ. Osnovan je 1830. godine odredbom guvernera Dalmacije Ličemberga *sa zadankom da bude centralni muzej za Dalmaciju.* Od odredbe do konačnog organiziranja i otvaranja samog muzeja prošlo je nekoliko decenija. Po guvernerovoj odredbi stao se sakupljati uglavnom antički materijal iz čitave Dalmacije. Sabirani su slučajni nalazi i dopremani u Zadar. U pomanjkanju muzejske zgrade sitniji su predmeti pohranjeni u gimnaziju, a sabrana lapida su ugradjena u eksedru gradskog parka, koji se u to vrijeme baš uredjivao. U takvim prilikama muzej se nije mogao razvijati, niti su se predmeti stručno obrađivali.

Tek 1877. g. nakon što su F. Bulić i L. Hauser sistematski istražili crkvu sv. Donata, određeno je da se muzej smjesti u nju. Prošlo je opet nekoliko godina dok se nisu sabrale raštrkane zbirke. Situacija se s početka nije mnogo izmjenila. Tek 90-tih godina pojačana je istraživačka djelatnost. U muzej je dopremljen kameni namještaj preromaničke crkvice sv. Nedjelje u Zadru, koja se nažalost porušila radi izgradnje jedne stambene zgrade. God. 1893. preseljen je konačno materijal iz gimnazije, a tek 1905. iz parka. 1901. otkupljen je dio zbirke Pellegrini-Danieli, koja je osnovana još polovinom 18. stoljeća i sakupljala vrijedne antičke skulpture iz Zadra, Nina i okolice (Nakon raznih peripetija dospjela je u vlasništvo sjemeništa u Vädemu, koje ju je konačno 1901. dalo u prodaju)

90-tih godina izvršena su u više navrata iskapanja u Ninu pod vodstvom dr. Luke Jelića, kojim se došlo do najvrednije prehistorijske zbirke u Dalmaciji, a u prvom deceniju XX. st. u Zadru, Ninu i Podgradju kod Benkovca. Sav iskopani materijal velike naučne vrijednosti spremljen je u zadarski muzej. Uporedo se sabirao i noviji materijal iz zgrada koje su bile porušene, iz katedrale i crkve sv. Krševana /nadgrobne ploče i dijelovi crkvenog namještaja/. U ovom razdoblju zaslužni su za muzej konzervator Glavinić i kustosi muzeja, ranije prof. Žmirić, a kasnije prof. J. Bersa.

Nakon svjetskog rata nastupa za muzej novo razdoblje, koje se negativno odrazilo na njegov razvoj. Kako je Zadar italijanskom granicom bio odužen od svog prirodnog zaledja, muzeju je bila ograničena djelatnost na nekoliko kvadratnih kilometara talijanskog teritorija. Provedeno je tek nekoliko manjih iskapanja na rimskim nekropolama. U vrijeme talijanske vladavine uredjen je lapidarij ispred muzejske zgrade na antičkom Forumu. Dopremljena su četiri vrlo vrijedna kipa rimskih imperatora iskopana u Ninu, koji su također bili sastavni dio zbirke Pellegrini-Danieli. 1943. god. Talijani su odveli najvrednije sitne predmete: numizmatičku zbirku, umjetničko rimsko staklo, te zlatni i srebreni nakit. Do danas ti predmeti nisu vraćeni.

Iza oslobođenja provedeno je nekoliko uspješnih iskapanja. U samom Zadru otkopani su dijelovi Foruma, mozaici, ostaci arhitekture i fortifikacije. Na Dugom otoku u Maloj Proversa otkopani su ostaci antičke ville, na Puntamiki kod Zadra istražene su ruševine ranosrednjovjekovne crkve sv. Stojšije, koja je nastala adaptacijom rimske cisterne. U Mulinama na otoku Ugljanu ispitani su ostaci prostrane starokršćanske bazilike, mauzoleja i različitih stambenih zgrada.

U dogovoru s upravom Arheološkog muzeja i Muzeja hrvatskih starina u Splitu određena je granica naučnog djelovanja ovog muzeja i teritorijalno i vremenski. Teritorij obuhvaća sjeverozapadni dio Dalmacije ograničen na sjeveru historijskom dalmatinskom granicom, a na jugoistoku rijekom Krkom. Obuhvaćen je zadarski i šibenski arhipelag, te otoci Rab i Pag. Ovaj teritorij odgovara historijskom jezgru ilirskog plemena Liburna, koji su u prehistoriji i rimskom razdoblju bili nosioci materijalne kulture čije ostatke izučava i sakuplja ovaj muzej. U rimskom razdoblju na ovom teritoriju nalaze se jedna colonia Jader, municipiji i civitates Aenona, Scardona, Asseria, Clambetae, itd. i vojnički logor Burnum. Vremenski je naime djelatnost muzeja uokvirena prehistorijom i antičkim razdobljem. Od srednjovjekovnog i kasnijeg materijala muzej sabire i izučava samo ono što je vezano uz historiju grada Zadra.

Zbirke muzeja nalaze se u nakadašnjoj crkvi sv. Donata, koja je najznačajniji spomenik arhitekture srednjega vijeka u Jugoslaviji. Spominje se u izvorima prvi put oko polovine X. st. / spis "De administrando imperio" Konstantina Porfirogeneta, ali je sagrađena znatno ranije. Po lokalnoj legendi i po nekim autorima gradnju treba datirati početkom IX. st., dok neki autori smatraju da je sagrađena još u VI. st. Ova historijska građevina nije pogodna za izlaganje arheoloških objekata. Temelji sv. Donata sagrađeni ~~su~~ od rimskih fragmenata sami po sebi dijeluju kao lapidarij, tako, da se izloženi kameni predmeti vizuelno potpuno gube. U matroneju crkve izloženi su manji predmeti u vitrinama. Zbog skučenosti prostora vitrine su visoke, a predmeti u njima nabijeni. Postava se inače ne odlikuje nekim sistemom. Predmeti u vitrinama su izloženi kronološki dok lapida nije bilo moguće izložiti ni po logičnom kronološkom slijedu, ni po estetskim principima. Manje vrijedna lapida pohranjena su u preromaničku crkvicu sv. Petra Starog. Postoji mogućnost da muzej u najskorije vrijeme dobije pogodnije prostorije.

Prehistorijska zbirka muzeja obuhvaćaju uz neolitski materijal uglavnom predmete Hallstattske kulture otkopane u nekropoli u Ninu. Od ovih predmeta se ističe pet brončanih mačeva / naročito jedan s antenama, razne vrste fibula, privjesaka i drugog vrlo vrijednog nakita od bronzne i jantara, dok je keramika slabije zastupana.

Zbirke predmeta antičke kulture sastoji se od velikog broja natpisa, nadgrobni spomenika, skulpture i predmeta ~~predmeta~~ svakidašnje upotrebe. Ističu se već spomenuta četiri mramorna kipa rimskih careva prvorazredne izradbe, te nekoliko portreta iz zbirke Pellegrini-Danieli. U epigrafičkom materijalu na arama, cipusima i dijelovima monumentalne arhitekture ima dosta ilirskih onomastičkih elemenata. Posebna mjesta zauzimaju nadgrobni spomenici domaćeg tipa, t. zv. liburnski cipusi, koji se sretaju samo na teritoriju Liburna. Od monumentalnih epigrafičkih spomenika treba spomenuti natpis na ostacima triumfalnog luka iz Asserie / dan. Podgradje / koji spominje cara Trajana. Također je vrijedna zbirke kamenih nadgrobni spo-

menika iz vojničkog logora Burnuma, koja je nedavno dopremljena u muzej. Od ostalih antičkih zbirki ističu se kvantitetom ^{i kvalitetom} zbirke rimskog stakla i lucerna /uljenih svjetiljki/.

Iz ranog srednjeg vijeka muzej posjeduje bogatu zbirku fragmenta ^a crkvenog namještaja s karakterističnim ornamentom preromaničkog pletera. Ističu se naročito primitivni reljefi s prizorima Kristova života, koji spada u red najvrjednijih spomenika naše srednjovjekovne plastike. Od novijeg materijala izloženo je dosta natpisanešto romaničke, gotičke, renesansne i barokne plastike.

Naučnim radnicima je pristupačan za studij sav materijal. Ukupno ima oko 8.000 predmeta ne uključujući one predmete koji 1943. god. otpremljeni u Italiju.

Muzej nije do sada priredjivao povremenih tematskih izložaba, jer su mu prostorije, kako je spomenuto, nepodesne za izlaganje, ali je stručno muzejsko osoblje sudjelovalo kod postavljanja raznih kulturnih izložaba u gradu. Odljevi nekih komada srednjovjekovne plastike bili su izloženi na Izložbi srednjovjekovne umjetnosti naroda FNRJ u Parizu.

Često se priredjuju stručna predavanja u muzeju i stručna vodstva po kulturnim spomenicima grada i okolice.

Muzej posjeduje svoj vlastiti fotolaboratorij i fototeku; Fototeka se još sredjuje. Evidentirano je 1.176 snimaka.

Muzejska biblioteka ima registriranih do kraja 1953. godine 3.685 djela /odprilike oko 10.000 svezaka/.

Tokom 1953. godine muzej je posjetilo 11.619 posjetilaca, od toga 5.955 pojedinačno, a 5.664 u 133 grupe.

Muzej nema vlastitih izdanja. Splitski "Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku" je zajednički organ splitskog i zadarskog arheološkog muzeja.

Na muzeju radi slijedeće osoblje:

1. Dr. Mate Suić, direktor muzeja, kustos klasične zbirke. Obradjuje probleme iz područja klasične arheologije i historije staroga vijeka.

2. Prof. Zorka Lukovnjak, kustos, vodi stručnu biblioteku. Specijalizira se za rani srednji vijek.
3. Prof. Ivo Petricioli, kustos zbirke srednjovjekovnog i novijeg materijala. Obradjuje srednjovjekovnu arhitekturu i ostale umjetničke spomenike.
4. Prof. Šime Batović, kustos prehistorijske zbirke. Obradjuje prehistorijsku arheologiju.
5. Josip Špralja, stručni fotograf. Vrší sve fotografske poslove i vodi foto-
teku.
6. Stipe Košta, preparator. Vrší sve preparatorske poslove.
7. Jelka Ivanković, kanc. referent muzeja. Vodi administraciju i financijsko
poslovanje.
8. Rončević Benedikt, čuvar muzeja i vodič.
Na muzeju rade još podvornik i čistačica.

Literature u muzeju.

Führer durch das K.K. Staatsmuseum in s. Donato in Zara, Wien 1912.

Quida del museo di s. Donato in Zara, Vienna 1913.

Bersa G. Quida storico-artistica di Zara, Catalogo del R. Museo
di s. Donato, Trieste 1932.

Valenti R. Il Museo nazionale di Zara, Roma 1932.

Muzeji i zbirke Zadra, Zagreb 1954.